

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A jogos védelem intézménye és története

Szerző:

Dr. Hajdu Csaba

Budapest,

2014. augusztus 25.

Bevezető

„Nincs olyan jogrend, amely a fennálló veszéllyel szemben elvileg el ne ismerné a kényszerű védekezést, ... mert egy védtelen jog nem tartós rendet, hanem tartós rendetlenséget jelent.”¹

Karl Binding jogos védelemmel kapcsolatos megállapítása mindmáig érvényes. A jogos védelem problematikája éppen abban rejlik, hogy a társadalom a jogon keresztül egy olyan magatartást ismer el - sőt támogat a jogrend fenntartását is szolgáló eszközként -, mely magatartást önmagában véve nem csak elutasít, de a büntetőjog által üldöz is. Ez a magatartás nem más, mint a jogos védelmi helyzetbe került személy, támadóval szembeni védekezése által kifejtett cselekmény, amely bár formailag bűncselekmény (is lehet), nem büntethető. Abban az esetben, ha egy személy jogtalanul az életemre tör, s én ezt a személyt védekezésem közben megölöm, az én magatartásomat a társadalom elfogadja azáltal, hogy a büntetőjogban büntetlenséget biztosít, s mind ezt teszi azért, mert jogos védelmi helyzetben cselekedtem. Noha önmagában véve az emberölést, mint az egyik legsúlyosabb bűncselekményt, büntetni rendeli.

K.Binding fennálló veszély alatt azt a veszélyhelyzetet érti, amit a támadó idéz elő, „közvetlen fenyegető jogtalan” támadásával. A támadó a megtámadott jogát, és ezen keresztül a társadalmat és a jogrendet sérti meg. Éppen ezért a szabad emberek társadalmában jogos védelmet kifejtő személy igényt tarthat arra, hogy az állam a maga szuverén hatalmával és tekintélyével minden módon támogassa. A jogeszmé lényegéből fakadó igény ez, mivel „az állam a jogi rendezéssel két irányba szólt: figyelmeztette és megfenyegette a törvény ellen fordulót, de biztonságot ígért annak, akit jogalanyként elismert.”²

A jog őskorában, amikor az államhatalom még gyenge volt, az egyes ember jogát megsértő büntettes üldözése és cselekményének megtorlása, a sértett és szűkebb közössége (család, nemzetség) feladata volt (magánbosszú). Az államhatalom erősödése együtt járt az állam azon igényével, hogy a törvényeket kizárólag ő alkothassa és tartassa be, végső soron a legitim erőszak

¹ Karl Ludwig Lorenz Binding

² Székely János Mj 1976/663.o.

alkalmazásának eszközével. A civil társadalom kialakulása együtt járt az állam igényének érvényesítésével, sőt ma már a társadalom elvárja az államapparátustól a mindennapi élethez és a békés együttéléshez szükséges szabályok megalkotását és betartatását. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy az állam mindenütt jelen tud lenni. Akármilyen fejlett egy ország jogrendszere, államapparátusa, a jogrend védelmét biztosító mechanizmusa, lehetetlen az az elvárás, hogy minden állampolgárát megóvja az őt vagy javait (esetleg a közérdeket) ért minden jogtalan támadástól. Többek közt ennek belátása vezetett ahhoz a büntető jogpolitikai koncepcióhoz, ami intézményesítette a jogos védelmet a büntetőjogban, lehetővé téve ezzel a jogtalan támadás jogos elhárítását, azaz a védelem jogát.

Ezt a *Legfelsőbb Bíróság (ma Kúria)* így fogalmazta meg: „A jogtalan támadást elhárító személy: a társadalom védekezését valósítja meg a bűncselekménnyel szemben, azt a védekezést, amit egyébként a társadalom meghatározott szervei útján fejtene ki. Ezért is élvez büntetlenséget. De nem igényelheti magának a kedvezményt az, aki maga is a jogtalanság talaján áll.”³

Igaz ugyan, hogy az államhatalom feladata az állampolgárok életének és vagyonának védelme, e védelmi jogából kénytelen átengedni egy részt polgárainak olyan esetekben, amikor az államhatalmi védelem nem elegendő.⁴ Modern társadalomban tehát a bűnözés ellen folytatott harc egyedüli eredményes módját a társadalom önvédelmének és az állam bűnüldözésének - helyes büntető jogpolitikával biztosított - harmonikus együttműködése jelenti.

A jogos védelem intézményének jobb megértését segíti elő a jogos védelem fogalmának meghatározása.

A jogos védelem fogalma

Békés Imre meghatározása szerint: „A jogos védelem bűncselekmény megvalósító cselekménynek (jogtalan támadásnak) olyan cselekménnyel való elhárítása, amely valamely törvény tényállásának az ismérveit magára ölti, tehát olyan magatartás ami formailag bűncselekmény.”

³ BJD. 2473.

⁴Földvári János: Magyar Büntetőjog

Ebből a megfogalmazásból kitűnik, hogy az elhárító cselekmény formailag kimeríti valamely, a Btk. Különös részében szabályozott bűncselekmény törvényi tényállását (főként az emberölését és a testi sértését). Hiányzik a bűncselekmény fogalom egyik eleme: a társadalomra veszélyesség. Eszerint a jogos védelem büntetlenségének jogpolitikai indokain kívül büntetőjogi indoka is van: a társadalomra veszélyesség hiánya, ezért büntethetőségi akadály a jogos védelem.

„A jogos védelem lényegét akkor fejezzük ki helyesen, ha a cselekményt nem csak egyszerűen a társadalomra nem tartjuk veszélyesnek, hanem ha rámutatunk arra, hogy az ilyen cselekmény a társadalomra hasznos. Erre utal egyébként az intézmény elnevezése: 'jogos'.”
(Fölvári)

Székely János megközelítése szerint: ha egy ember személy vagy vagyona olyan veszélybe kerül, amelynek az elhárítása emberi erővel lehetséges, akkor az illető jogalany (továbbiakban: jogosult) négyféle viselkedést tanúsíthat:

- Lehet, hogy megadja magát a sorsnak és tétlenül vár. Ez aligha gyakorlati.
- Lehet, hogy egyszerűen menekülni próbál, olyan mentési módot használva, amely nem jár idegen jog sérelmével.

Az eddig említett két magatartási módozat büntetőjogilag közömbös, mert a jogosult egyik esetben sem szeg meg büntetőjogi normát.

- A harmadik változatban a jogosult úgy menekül a veszélyből (mely másként el nem hárítható), hogy menekülésével a veszély keletkezésében ártatlan személynek a jogát sérti. Ez a végszükség esete.

- A negyedik változat jogosultja kivédi, visszaveri a fenyegető jogsértést. Közömbös, hogy eközben csak a saját erejére támaszkodik-e, vagy másokat - esetleg a közhatalmat - is segítségül hív, a lényeg az, hogy szembeszáll a fenyegető veszéllyel. Védekezése jogos védelem.

„Ezek szerint a jogos védelmet gyakorló 'előre', a jogellenes veszélyforrás irányába, ezzel szemben tör, míg a végszükségben cselekvő személy a veszély elől 'oldalvást' kitér.”

Székely a jogos védelem fogalmát úgy határozza meg, hogy azt elhatárolja egy másik fontos intézménytől, a végszükségtől. Eszerint a leglényegesebb elhatároló ismérv az, hogy a jogos védelem esetén a cselekmény a támadó ellen irányul, ha pedig nem a támadó ellen irányul, akkor végszükség esete áll fenn.

Jogos védelem esetén a védekező elhárítja a fenyegető veszélyt, a végszükségben cselekvő azonban azt csak áthárítja. Ezt így fogalmazza meg *Edvi Illés*: „... a jogos védelemnél a jog a jogtalanság ellen, a végszükségnél a jog a jog ellen küzd.”⁵

A különböző jogrendszerekben már a használatos elnevezések különbözősége is jelzi, hogy nem mindig és nem mindenütt azonos tartalmú intézményről van szó.

A német kifejezés (Notweher) szó szerinti fordítása kényszerű védelem. Olyan cselekményre utal, amelyre valaki vagy valami szinte rákényszeríti az alanyt, aki védekezni kénytelen. Ez a kifejezés tehát nem egészen illik annak a cselekményére, aki más védelme érdekében vagy közérdekből cselekszik, mivel nincs kényszer vagy szükség helyzetben. Az orosz elnevezés (nobhodimaja oborna) ugyancsak szükségést jelent. A francia jogi terminus (déense légitime) viszont lényegileg azonos jelentésű a miénkkel; azt fejezi ki, hogy az elhárító cselekmény legitim.

Hazánkban az 1791-92. évi Btk javaslat még a *necessaria defensio* (szükséges védelem) elnevezést használja, melyet az 1825-27. évi javaslat a *justa defensio* névvel cserélt fel. Ez utóbbi magyar megfelelője a jogos védelem, mely már belekerült az 1878. évi V. törvénycikkbe.

A jogos védelem intézményével kapcsolatos néhány elmélet

A jogos védelem intézményével kapcsolatos elméletek elsődleges célja, hogy megmagyarázzák, miért biztosít a társadalom büntetlenséget a védelemben cselekvő személy

⁵ Edvi Illés Károly: A büntetőtörvénykönyv magyarázata 1907.

számára. Az elméletek sokasága rávilágítanak az intézmény lényegére. Éppen ezért, a jobb megértés érdekében szükségesnek találok néhány elmélet ismertetését.

A Rousseau filozófiája hatása alatt álló *természetjogi iskola* képviselői, így *Feuerbach* szerint: az ember őseredeti, természetes jogát azzal a feltétellel ruházta át az államra, hogy ha ez nem képes számára a jogsértőkkel szemben védelmet nyújtani, akkor az egyénnek ez a joga feléled.

Ilyen helyzetben a jogellenes támadás megalapozza a védelem jogát, és megszünteti a támadó jogorvoslati jogát olyan sérelem orvosolására, amelyet a megtámadott - saját jogának fenntartása érdekében - a támadónak okozott.

A filozófiánál maradva *Carpzow* már a 17. században azzal érvelt a jogos védelem mellett, hogy a támadás jogellenes lévén a védelmi cselekmény logikusan csakis jogszerű lehet. Ugyanezt Hegel akként fogalmazta meg, hogy a más joga ellen intézett támadás a jognak a tagadását jelenti, amivel szemben az elhárító cselekmény ennek a tagadásnak a tagadása. *Hegel* filozófiájából nőtt ki hegelianus jogászok által alkotott *ésszerűségi elmélet*, mely szerint az ésszerűség helyreállítása az a magasabb rendű cél, mely az elhárító cselekményt jogossá teszi.

Szubjektív alapon keresték a büntetlenség indokát az *E. Ferri pozitivisták iskola* hívei. A személyi veszélyességet állították a vizsgálat középpontjába, s ez alapján tettek különbséget a jogellenesen támadó személye és a védelemben cselekvő személye között. A védelemben cselekvőből ugyanis hiányzik a motívum és a cél antiszociális voltából eredő személyi veszélyesség, tehát ennek cselekménye jogellenes nem lehet. Ezért élvez büntetlenséget a jogos védelmi helyzetben cselekvő személy.

G. Fioretti tovább megy, szerinte az elhárító tevékenységet nem csak az említett szubjektív mozzanat teszi jogossá, hanem az a fontos szerep is, melyet a jogrendnek, a tárgyi jognak fenntartásában betölt. *Fioretti* szerint, tehát nem csak azért kapja meg a jogos védelmi helyzetbe került személy a védelem jogát, mert személye nem jelent veszélyt a társadalomra, hanem azért is, mert cselekménye hasznos a társadalomnak. Hasznos, mert azt a tárgyi jogot védi

meg, amit a társadalom biztosít számára a jogrendszeren keresztül. Így tehát a védelemben cselekvő saját érdeke egybeesik a társadalom érdekével.

Még tovább megy *Jhering*, aki azt mondja: „a jogellenes erőszak elhárítása kötelesség mind magunk, mind a társadalom iránt.” *Jhering* tehát a védelem jogát az alanyi jogok egyikének tartja. Az alanyi jog, mint minden jog lényege a gyakorlati hatályosulás. Egy jogszabály, amely ezt elveszti, megszűnik létezni. Ilyen módon, ha a jog semmibevétele elharapódzik, ezért nem csak a hatóságok, sőt nem is csak a jogsértők hibáztathatók. „Ilyen állapotokért a felelősség nem a lakosság azon részét terheli, amelyik áthágja a törvényt, hanem azt, amelyiknek nincs meg a bátorsága hozzá, hogy fenntartsa.” Ez után már csak egy ugrás volt annak a felfogásnak a kialakítása, mely a jogos védelem intézményét rokonítja a büntetéssel.

Hold v. Herneck nem a védelmi jogra - mint alanyi jog érvényesítésére - alapozza elméletét. Nála a jogos védelmi helyzet olyan „kvalifikált szükséghelyzet”, melyet a támadás idéz elő, s melyből az egyetlen kiút a megtámadott „kényszer cselekménye”, azaz az ellentámadás. *Herneck* elmélete sok ellentmondást tartalmaz, itt most csak azon gondolatával szeretnék foglalkozni, mely szerint az a többlet tevékenység, amit a szükséghelyzetben lévő kényszer cselekménye esetleg tartalmaz (más néven túllépés), megfelel a törvényhozó azon akaratának, amely a jogellenes cselekmény megtorlását kívánja. A szerző tehát önkényesen rokonítja a jogos védelmet a büntetéssel, ebben látja a jogos védelem, mint fenyegetés preventív hatását.

Véleményem szerint ez nem a jogellenes támadások megelőzését, hanem a bosszú, és ezen keresztül az önhatalom jogossá tételét szolgálná a büntetőjogban. Az államhatalom és a jogrend megszilárdulása pont az önkényes bíraskodás megszüntetését jelentette. Ha a jogos védelem intézményen keresztül jogot adnánk az egyénnek, az őt ért sérelem megtorlására, ismét teret engednénk a nyers erőszak alkalmazásának és az önkénynek.

Végző soron az államhatalom, a legitim kényszer alkalmazás lehetőségének kizárólagos jogát veszítené el, ami a jogrend összeomlásához, anarchiához vezetne.

A jogos védelem *szubszidiárius jellegének* elmélete bizonyos szempontból az előző elmélet másik végletét jelenti. Eszerint az egyén védelme az állam kizárólagos joga. De vannak helyzetek, amikor a közhatalom nem képes a jog érvényesülését biztosítani, ilyenkor az egyén elhárító cselekménye az állami védelem kényszerű pótléka, mely csak akkor marad büntetlenül, ha adott helyzetben nem állott fenn a hatósági segítség igénybevételének lehetősége. A védelmi cselekmény tehát leszármaztatott (szubszidiárius) 'jogosítvány', az állami védelemi jog elsőbbséget élvez.

Az eddig tárgyalt elméletek a legkülönböző módon látják a jogos védelem intézményének igazolását, az érvek között helyet kap a társadalom által államra ruházott védelmi jog felélése (természetjogi iskola), a védelem jogszerűségének a támadással szembeni logikus jogszerűsége (ésszerűségi elmélet), a megtámadott jog megvédésének kötelezettsége (Jhering), a jogos védelem büntetés jellege (Herneck), a jogos védelem szubszidiárius jellege. Az elméletek közös hibája, hogy a jogos védelem intézményének a megalapozását metajurisztikus területeken keresik, illetőleg a védelmezett jogtól elválasztva, önálló alanyi jogként fogják fel. A tisztán jogi szemléletű megoldás az elhárító cselekmény jogszerűségét a védelmezett alanyi jog fogalmából fejti ki, mint ennek lényegi elemét.

Osztom Székely János nézetét, mely szerint a védelem joga az alanyi jog fogalmából következik. E szemlélet szerint a védelemre jogosultság minden abszolút hatályú alanyi jognak bennrejlő, lényegi része; olyan abszolút jellegű rész-jogosítvány, mely a kérdéses alanyi jognak megsértőjével (közvetlen veszélyeztetőjével) szemben relativizálódik, mert „minden jogilag létező védekezhetik jogellenes támadásokkal szemben.” A jogos védelmi helyzetben kifejtett elhárító cselekmény nem azért jogos, mert a védelem joga egy önálló alanyi jog, hanem azért, mert a támadó a támadásával egy alanyi jogot sért meg, és minden alanyi jognak része a védelemre jogosultság. Azaz magam is megvédhetem a társadalom által a tárgyi jogon keresztül számomra biztosított alanyi jogaimat.

A jogos védelem története a Csemegi-kódexig⁶

Mindaddig, amíg a jogban az eredmény-felelősség és a bosszú gondolata uralkodott nem volt jelentősége annak, hogy valaki önvédelemből vagy egyéb okból - esetleg nem is szándékosan - ölte-e meg embertársát. Minél szigorúbban alkalmazták ezt az elvet, annál kevésbé ismerték el a jogos védelmet.

Ósi alakjában a jogos védelem a támadó megölésének büntetlenségét jelentette. Igen világos megfogalmazását találjuk ennek az *ó-indiai jogban*:

„...az ember fontolgtatás nélkül öljön meg bárkit, aki ráront, hogy őt megölje, ha a menekülésre nincsen módja...olyan ember megölése, aki nyilvánosan vagy négy szemközt gyilkosságot kísérel meg, nem teszi bűnössé az emberölőt; ...”

Az *ótestamentum* szerint a tulajdonos megölhette a házába hatolt betörő tolvajt, de csak addig, ameddig a nap fel nem kelt. Hasonló rendelkezést találunk a *Solon*-féle görög törvényekben, a 12 táblás törvényben, valamint sok évszázaddal később a *C.J.Canoniciben*. Az éjszakai betolakodó a házbeliek életére is veszélyt jelentett, ez az oka annak, hogy a védelmi cselekmény csak ezen napszakban volt megengedett. Nappal már láthatja az érdekelt, hogy a behatolt személy lopni vagy fegyverrel támadni szándékozik-e. Az utóbbi esetben a *12 táblás törvény* a védekezőt oltalmazza azzal, hogy megengedi a támadó megölését, feltéve, hogy az fegyvert használt. A *justiniánusi kodifikáció* idején a jogos védelem szinte minden jogi tárgy védelmére kiterjedt.

A kereszténység - az emberi élet fokozottabb megbecsülésének jegyében - a vagyoni jogok veszélyeztetőivel szemben nem volt hajlandó elismerni a jogos védelmet. /Ebben az időben a jogos védelem csupán az agresszor megölésének büntetlenségét jelentette./ A *kánonjogban* alakult ki a jogi tárgyak értékrendjének megfelelő arányosság megkövetelése, melynek értelmében a földi javak megvédése nem állt arányban az emberi élet kioltásával. A kiinduló álláspont - a római jogtétel (*vim vi repellere*) elfogadásával - az volt, hogy a jogos védelem minden emberi lénynek „természetes

⁶ A történeti részben szereplő idézetek forrása: Székely János: A jogos védelem/
Hajdu Lajos: Az első magyar büntetőkódex-tervezet / Kitionich / Tripartitum

joga”. Ennek alapján az egyházjog nem csak megengedte, hanem kötelezőnek mondta ki a mások életének jogos védelmét is. E pozitív vonások mellett azonban hátrányként jelentkezett az arányosság dogmává emelése a kánonjogban. Az arányosság elv szigorú alkalmazása folytán nemcsak a jogellenesen veszélyeztetett és az elhárító aktussal sértett jogi tárgynak kellett egyeneműnek lenniük (ami a talio elvre emlékeztet), hanem az agresszió és az elhárítás intenzitásának, sőt eszközének, majd a védekezőt fenyegető és az általa a támadónak okozott sérelemnek is.

Az egész szemlélet jellemző a középkori jogfelfogásra, melynek bizonyítási eszközei között jelentős helyet foglalt el a párviadal. Ekkoriban a jogos védelem kérdése - amint már említettem - a támadó megölése vagy megsebzése jogosságának a kérdésére koncentráldott, az arányosságot a párviadal szabályai szerint ítélték meg. *Baldus de Ulbanis* 14. századi postglossátor tanításai szerint a megtámadottnak a támadóéval azonos fegyvert és harcmódot kell alkalmaznia. Ez az úgynevezett *fegyver-egyenlőségi elv* sokáig kitartott a büntetőjogban. A 14-15. században viszont korlátozást szenved annyiban, hogy a gyengébb fizikumú megtámadottat testi erőfölényben lévő támadóval szemben nem kötelezi, és csak a 18. században szorul ki teljesen a büntetőjogból.

Érdekes megoldása a *régi angolszász jog*nak, hogy a jogos védelmi helyzetben embert ölő vádlottat az esküdtszék elítélte, de ilyen esetekben az ítéletet fel kellett terjeszteni a királyhoz, aki rendszerint kegyelmet adott, de ennek feltétele volt az elítélt vagy családtagja által felajánlott, megfelelő pénzüsszeg. (Ehhez hasonló volt a francia királyi engedély-levél intézménye is.)

A jogos védelem gondolatával már *Szent István törvényeiben* is találkozhatunk: a hatalmaskodó ispán, aki „mást a házában keres halálra és dúlja javait, és a ház urát otthon találván vele viaskodik...és ha azon ispán esik el ott a bajban, feküdjék megtorlatlanul.”

A *Tripartitum*, mint Fáyer László írja, valóságos kis kódexet tartalmaz a jogos védelemben elkövetett emberölésről. A jogos védelem itt is - mint e korban általában - a jogsértő megölésének büntetlenségét jelenti. Alapjául nem csak az élet, hanem a testi épség védelme is szolgálhat, mert „akár öljön, akár sebesítsen ... a megtámadó, de a megtámadott sem az egyiket, sem a másikat nem tartozok eltérni, elszenvadni.”

De iure nincs menekülési kötelezettség, ugyanakkor a lelkiismeretével tartozik elszámolni az, akinek meg lett volna a lehetősége a menekülésre anélkül, hogy a becsülete csorbát szenvedett volna. A Tripartitum ezeken kívül még rendelkezik a támadás veszélyéről, a befejezettségről, időbeli túllépésről, kölcsönös tettelegesség esetéről, a fenyegetőzés elleni jogos védelemről.

Több mint száz évvel később, a jogfejlődés eredményei szerint kiegészítve, foglalta össze a jogos védelem szabályait *Kitonich* a *Directio Methodica*-ban (1619). *Kitonich* a jogos védelem három fajtáját ismeri, elsőként a javak védelmét említi, második helyen szól az élet védelméről, harmadik helyen a becsület jogos védelme áll. A személy, illetve az élet védelmével kapcsolatban sorolja fel a jogos védelem három szükséges feltételeit, ezek: a cselekvő elhárító cselekménye, ami védekezésül és ne bosszúként szolgáljon, az elhárítás a támadás folytatása legyen (időbeli túllépés elkerülése), mindez egyenlő fegyverekkel történjék.

1751-ben jelent meg *Bodó M. Jursprudentia criminalis*-a, melyben *Bodó* azt írja:

„A jogos védelem jogszerűségének a szükséghelyzet az alapja.” A jogos védelemnek szerinte is három előfeltétele van, ezek azonban nem azonosak a *Kitonich*-félékkel: első a jogtalan támadás, második az időszűrés, és a harmadik helyre a támadás és a védelem arányossága kerül.

A *modern jogfejlődés* első lényeges állomása az 1795-ös büntetőkódex-tervezet volt. A tervezet 12. alapelvében találunk utalást a jogos védelemre, azonban ez is a halálbüntetés indoklásánál szerepel:

„Ha ugyanis bármelyik polgár védelmi helyzetben, saját élete megmentésére bármilyen eszközt jogszerűen alkalmazhat, minden bizonnyal nem lehet nehezményezni az állam esetében sem, ha saját biztonsága megóvása érdekében ugyanezt teszi.”

A *Csemegi-kódex*, az 1878. évi V. törvénycikk lényegében az 1843-as javaslat rendelkezéseit veszi át, amikor a 79.§-ban így rendelkezik:

„Kizárja a cselekmény beszámíthatóságát a jogos védelem. Jogos védelem az, mely akár a megtámadottnak, akár más személye, vagy vagyona ellen intézett, vagy azt fenyegető jogtalan és közvetlen megtámadásnak elhárításához szükséges.”

A Csemegi-kódex tehát annyiban szabályozza másként a jogos védelmet a mai szabályozáshoz képest, amennyiben nem teszi lehetővé a jogos védelmet a közérdek védelmében. A törvény a jogos védelem feltételeként ugyanazokat a feltételeket határozza meg, mint a mai szabályozás: a támadás jogtalansága és közvetlensége az egyik oldalon, a védekezés szükségessége a másik oldalon. Lehetővé teszi a törvény a jogos védelmet másnak személye vagy vagyona védelmében is.

Edvi Illés szerint a 79.§ nem fejezi ki helyesen azt az eszmét, hogy a jogos védelmet nem csak a megtámadott, hanem ennek javára más is gyakorolhatja. Szerinte ez a megszővegezés nem tartalmazza azt, hogy a védelmet a megtámadott érdekében olyan személy is gyakorolhatja, aki nincs megtámadva. Véleményem szerint ezt a követelményt kifejezi a törvényszöveg, amit az is bizonyít, hogy a mai szabályozás is átveszi ezt a megfogalmazást. A későbbi szabályozás a Csemegi- kódexhez képest annyiban változott, hogy lehetővé tette a jogos védelmet a közérdek védelmében is.

Felhasznált irodalom

- A Büntető törvénykönyv kommentárja (KJK Kerszöv.) Bp. 2001.
 - A Büntető törvénykönyv kommentárja (magyarázatokot írta: Kádár Miklós)
Bp. 1951.
 - A Büntető törvénykönyv magyarázata (szerk.: Halász Sándor)
Bp. 1968.
 - Angyal Pál: A magyar büntetőjog tankönyve Bp. 1920.
 - Békés Imre: Büntethetőség, A büntető törvénykönyv magyarázata
Bp. 1986.
 - Edvi Illés Károly: A büntetőtörvénykönyv magyarázata Bp. 1884., 1907.
 - Fayer László: A magyar büntetőjog kézikönyve I. Bp. 1905.
 - Földvári József: A magyar büntetőjog általános része Bp. 1997.
- Hajdu Lajos: Az első /1975-ös/ magyar büntető-kódex tervezet Bp. 1971.
- Kádár Miklós - Kálmán György: A magyar büntetőjog általános tanai
Bp. 1966.
 - Nagy Ferenc-Tokaji Géza: A magyar büntetőjog általános része
Bp. 1998.
 - Székely János: A jogos védelem, IM kiadványai, Bp. 1984.